

## ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20ό ΑΙΩΝΑ

### Ορισμοί ιστορικών όρων

- **«Αγροτική μεταρρύθμιση»:** Μετά τη βιομηχανική επανάσταση, καθώς η κατοχή γης στην Ελλάδα έπαυε προοδευτικά να είναι πηγή εξουσίας και κοινωνικού - ταξικού- κύρους, άνοιξαν οι δρόμοι για την αγροτική μεταρρύθμιση. Την κατάργηση δηλαδή των μεγάλων ιδιοκτησιών και την κατάρτιση των αξιοποιήσιμων εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες, οικογενειακού χαρακτήρα, που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις νέες παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες.

- **«Αγροτική μεταρρύθμιση 1917»:** Αποτέλεσε το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα. Ψηφίστηκε το 1917 από την κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη με διπλό στόχο, αφενός τη στήριξη και τον πολλαπλασιασμό των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες (μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους) περιοχές και αφετέρου την αποκατάσταση των προσφύγων και την πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. Οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας και εφαρμόστηκε στα αμέσως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χρόνια.

- **«Φεντερασιόν»:** Το τέλος των Βαλκανικών πολέμων με την ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό -για τα μέτρα της περιοχής- βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.

- **«ΓΣΕΕ»:** Η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) ιδρύθηκε προς το τέλος του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου (1918) και συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία. Ήταν αποτέλεσμα της ταχύτατης ωρίμανσης του εργατικού και σοσιαλιστικού κινήματος της χώρας μετά τις πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, την εμπλοκή της Ελλάδας σε διεθνείς υποθέσεις και τον αντίκτυπο της ρωσικής επανάστασης.

- **«Βενιζελισμός»:** Στην περίοδο 1910-1922, κατά την οποία η Ελλάδα βρισκόταν σε συνεχή πολεμική ετοιμότητα, εμφανίστηκε μια νέα πολιτική αντίληψη, που εκφράστηκε με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ονομάστηκε συνοπτικά «βενιζελισμός». Είναι δύσκολο να ορίσουμε με λίγα λόγια τι ακριβώς ήταν αυτή η πολιτική, στον οικονομικό όμως τομέα φαίνεται ότι ο βενιζελισμός θεωρούσε το ελληνικό κράτος ως μοχλό έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού. Το ελληνικό κράτος δηλαδή έπρεπε να επιδιώξει την ενσωμάτωση του εκτός συνόρων ελληνισμού και, με ενιαία εθνική και κρατική υπόσταση, να διεκδικήσει τη θέση του στον τότε σύγχρονο κόσμο. Αυτό προϋπέθετε όχι μόνο θεσμικό εκσυγχρονισμό, που θα καθιστούσε το κράτος αποτελεσματικό και αξιόπιστο, αλλά και γενικότερη προσήλωση στην ιδέα της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους.

• **«Ιδιόμορφος εξωτερικός δανεισμός»:** Όταν, με την επέμβαση των Συμμάχων, ενοποιήθηκε το 1917 η χώρα υπό τον Βενιζέλο, στάθηκε αδύνατο να αναλάβει, χωρίς εξωτερική αρωγή, το κόστος της συμμετοχής στον πόλεμο. Οι Σύμμαχοι προχώρησαν τότε σ' έναν ιδιόμορφο δανεισμό της χώρας, που θα είχε οδυνηρές συνέπειες στο μέλλον. Η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ ενέκριναν κατ' αρχήν μεγάλα δάνεια προς την Ελλάδα: 12.000.000 λίρες Αγγλίας, 300.000.000 γαλλικά φράγκα και 50.000.000 δολάρια ΗΠΑ. Ο δανεισμός ήταν όμως θεωρητικός. Τα ποσά αυτά δεν εκταμιεύτηκαν ούτε δόθηκαν στην Ελλάδα. Θεωρήθηκαν κάλυμμα για την έκδοση πρόσθετου χαρτονομίσματος, με το οποίο η κυβέρνηση Βενιζέλου θα χρηματοδοτούσε την πολεμική της προσπάθεια. Ένα είδος αποθέματος, δηλαδή, σε χρυσό και σε συνάλλαγμα, που δεν βρισκόταν όμως υπό τον έλεγχο της χώρας. Η Ελλάδα, πάντως, χρηματοδότησε με τον τρόπο αυτό την πολεμική συμμετοχή της στο μακεδονικό μέτωπο, την εκστρατεία στη Ουκρανία και την Κριμαία, και την πρώτη φάση της στρατιωτικής εμπλοκής στη Μικρά Ασία. Οι συνέπειες αυτής της ιδιόμορφης νομισματικής ισορροπίας δεν άργησαν να φανούν.

• **«Εσωτερικός αναγκαστικός δανεισμός»:** (Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο). Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στην Μικρά Ασία, η ελληνική κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της.

• **«Ούλεν»:** Αμερικανική εταιρεία η οποία το 1925 ανέλαβε την κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης του Μαραθώνα. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας ξεπέρασε, με την έλευση των προσφύγων, το 1.000.000 κατοίκους και δεν μπορούσε πλέον να υδρεύεται με το χρονολογούμενο από τους ρωμαϊκούς χώρους Αδριάνειο Υδραγωγείο.

• **«Πάουερ»:** Βρετανική εταιρεία η οποία την ίδια περίπου εποχή με την Ούλεν (1925) ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

• **«Ισχυρός κρατικός παρεμβατισμός στην Οικονομία»:** Μετά την άνοιξη του 1932 εγκαινιάστηκε στα οικονομικά ζητήματα της Ελλάδας μια πολιτική προστατευτισμού, με σκοπό την αυτάρκεια της χώρας, η οποία μπήκε στο χώρο της κλειστής οικονομίας, όπου οι συναλλαγές καθορίζονταν περισσότερο από

γραφειοκρατικές διαδικασίες παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες [προσθέτουμε και τον ορισμό του Κλήριγκ - βλέπε παρακάτω ορισμό].

- **«Κλήριγκ»:** Μέθοδος διακανονισμού που προοδευτικά κυριάρχησε στο εξωτερικό εμπόριο μετά την οικονομική κρίση του 1932. Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.